

# Kultura kao politička ideologija

## Culture as political ideology

**Dr. Ismet Ovčina** direktor, Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine  
Sarajevo, Bosna i Hercegovina  
[ismet@nub.ba](mailto:ismet@nub.ba)

**Sažetak:** *U Bosni i Hercegovini su isprepleteni materijalna i duhovna kultura Istoka, Zapada, Sjevera i Juga. Sve to mnoštvo se najjasnije prepoznaje u bosanskohercegovačkoj konfesionalnoj i kulturnoj različitosti. Već pola milenijuma sačuvani su zajedno judaizam, katolicizam, pravoslavlje, islam i ostali, sa svim svojim kulturnim tradicijama. Bosanskohercegovačke vlasti, političari, institucije i građani treba više pažnje da usmjere na činjenicu da bh. kulturno naslijeđe mora biti očuvano i može poslužiti kao model za život u svijetu različitosti, što Bosna i Hercegovina u svojoj strukturi i habitusu jeste i treba da ostane.*

**Ključne riječi:** *kultura, kulturalizam, politička ideologija, strategija kulturne politike, Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine*

**Abstract:** *Material and spiritual culture of East, West, North and South have been reconciled in Bosnia and Herzegovina. This multitude most vividly represents itself in B&H religious and cultural diversity. For half a millennium, Judaism, Catholicism, Orthodox, Islam and others with all their cultural traditions have survived together.*

*Bosnian and Herzegovinian government, politicians, institutions and citizens have to pay some more attention to the fact that its colorful cultural heritage must be saved and should be a model for life in the world of differences, as Bosnia and Herzegovina in its structure and habitus is and has to remain.*

**Key words:** *culture, culturalism, political, strategy of cultural policy, National and University Library of Bosnia and Herzegovina*

Iako u okviru materijalnih izdavanja u BiH kultura ne prolazi sjajno, jer sve je nekako preče, bez nje se ne može. Ona definiše i prožima najvažnije stvari kod čovjeka. Dugo se mislilo da je kultura površinski nivo ili "nadgradnja" društveno-ekonomske "baze", pa je davana prednost materijalnoj proizvodnji, što u BiH i danas, izgleda, dominira u shvatanjima nekih političara. Savremena ideološka kretanja govore „da ekonomija društva zavisi od njegove kulture i sistema vrijednosti u

toj kulturi ili, ako ništa drugo, da je ekonomija neraskidivo povezana sa kulturnim osobenostima dotične kulture“<sup>1</sup>. Drugim riječima, kultura kod čovjeka formira kompletnu svijest, vrijednosni sistem, tj. njegov jezik, radne navike, sklonost ka promjenama ili dogmatizmu, demokratiji ili totalitarizmu... U udžbenicima sociologije kulture navodi se da kultura toliko temeljno opredjeljuje čovjeka čak i u davanju ličnih imena, ukrašavanju tijela, higijeni, prakticovanju sportova (npr. neki sportovi u nekim kulturama nisu dozvoljeni ženama), načinu ishrane, kultu tijela, itd. Kultura formira i odnos prema drugome: pozdravljanje, darovanje, gostoljubivost, način zbijanja šala, saradnja u radu, (ne)poštovanje razlika, pogrebne običaje, itd. Zatim, formira i odnos prema prirodi i društvenim ustanovama. Neke kulture imaju razvijenu ekološku svijest, a neke tek formiraju takvo saznanje.

No, sve to prerasta danas u ideologiju, pa se ova tendencija imenuje kao **kulturalizam – kultura kao politička ideologija**. „Kulturalizam je shvatanje prema kome kultura određuje pojedinca, da je svaka kultura zatvorena, organska celina i da pojedinac ne može napustiti sopstvenu kulturu, već se može ostvariti samo u njenom okrilju. Kulturalizam tvrdi i da kulture moraju imati posebna prava i uživati u posebnoj zaštiti, čak i ukoliko istovremeno ugrožavaju prava pojedinca.“<sup>2</sup> Tako je kulturalizam kao ideologija u određenoj mjeri postao i izvor savremenog nacionalizma, pa i falsifikovanja istorije. Ima teoretičara koji smatraju da je nacionalizam podvarijanta kulturalizma, u kome kultura predstavlja osnov države. Zato se ne treba čuditi rastu nacionalizma i na području Evrope, pa tako i u BiH.

No, ideologizacija kulture je izgleda nešto što je neminovnost. Naime, kada se definiše državna politika u sferi kulture, onda je to politički projekat koji nužno sadrži i ideološke po(r)uke. Podrška ove ili one vjerske zajednice, ove ili one (nacionalne) ustanove kulture, ovog ili onog umjetnika... može da bude ne samo ideološki motivirana nego da i doprinosi razvoju ili sputavanju određenih kultura, odnosno ideologija.

Ovo je mjesto razlaza politike na lijevu i desnu. Ljevičari (više) teže da zaštite i prava manjina, dok savremena desnica u pravilu zagovara očuvanje nacionalne kulture većinske nacije. Pozicija partija koje se kreću oko centra (mada je ova pozicija bliska i nekim ljevičarima) jeste njegovanje

<sup>1</sup> Jens Martin i Frederik Stjernfelt, Kulturalizam - kultura kao ideologija, Pešćanik.net, 15. 4. 2010. <http://www.pescanik.net/content/view/4855/1313/>

<sup>2</sup> Jens Martin i Frederik Stjernfelt, navedeno djelo

multikulturalizma, što se još naziva i etno-pluralizam – svaka kultura ima pravo na opstanak. Zato izbor političke opcije znači ne samo političko opredjeljivanje nego i izbor kulturne politike. Jer, između ostalog, zadatak kulturnih institucija je da kulturu zajednice prenese na mlađe naraštaje, ali i da se omoguće i procesi neprestanih promjena (usavršavanja).

To svakako znači da naš kulturalizam mora dati odgovore o sudbini i misiji naroda; o etapama istorijskog razvoja; o raspodjeli društvenog bogatstva (zašto je nužno da bude raspodijeljeno kako jeste?); o društveno-političkim, ekonomskim estetskim i moralnim idealima; o doprinosu nacije kulturi čovječanstva; o odnosu elitne, narodne i masovne kulture; o vrednovanju istorijskog iskustva naroda; o taktičkim ciljevima i zadacima koje društvo treba da riješi u društvu i državi, bližoj, srednjoročnoj perspektivi, te o vodećim subjektima u društvu koji nose društvene promjene. (Ne)djelovanje na ovim principima svjedoči da društvo, odnosno vodeći politički subjekti u tom društvu imaju, odnosno nemaju plan razvoja.

Odnos prema institucijama kulture od značaja za državu BiH, koje u svojim trezorima čuvaju bogatu kulturnu baštinu i dokumentarno nasljeđe, govori vrlo jasno i o odnosu naše države prema kulturi i njenom kulturnom identitetu. Tako npr. Specijalne zbirke u NUBBiH na svojevrsan način svjedoče o multietičnosti, multikulturalnosti i multikonfesionalnosti Bosne i Hercegovine kroz vijekove, te o tradiciji koegzistencije kultura, naroda i religija na ovim prostorima, a država ne daje odgovarajuća sredstva za njihovu zaštitu i digitalizaciju. A valjda bi trebalo neprocjenjivu bh. kulturnu baštinu, sačuvanu i sadržanu i u kolekcijama NUBBiH (i u drugim institucijama kulture od značaja za BiH), učiniti univerzalno dostupnom, jer i ona čini prepoznatljivu komponentu evropske kulturne baštine i identiteta. Takođe, odnos vlasti prema realizaciji Strategije kulturne politike u BiH je vrlo indikativan i na tom je fonu. Želimo da vjerujemo da mora doći do promjena u shvatanju i promjeni tog odnosa za našu bogatu i neprocjenjivu kulturnu baštinu i nasljeđe.

\*\*\*